

Deelnemers; in 1965; A.Hartog, A. de Jong, F. de Jong en F.Vera
van 14 tot 27 Juli

in 1966 A.Hartog, A.de Jong, F.de Jong van 7 tot 19 Augustus.

Het Harz-gebergte in het oostelijk deel van West-Duitsland is een oud rompgebergte met niet al te hoge, zacht glooiende bergen. Het gebergte is qua oppervlak iets kleiner dan de provincie Utrecht; ons waarnemingsgebied ligt in de zuidoosthoek hiervan. Dit gebied wordt gevormd door een driehoek die een basis van 13 km, een zijde van 17 km. en een zijde van 20 km. heeft. Deze afstanden zijn lucht-recht gemeten, want de zijde van 20 km. wordt in werkelijkheid gevormd door 35 km. zonegrens.

In ons waarnemingsgebied liggen 5 dorpen. In de top, dus noordelijk, ligt Braunlage met 6500 inwoners op een hoogte van 560-1000 m.; in de westelijke en oostelijke hoekpunten liggen respectievelijk Wieda met 2000 inwoners op een hoogte van 420-730 m. en Walkenried met 2800 inwoners op een hoogte van 270-300 m. Ongeveer midden in het gebied ligt onze verblijfplaats, nl. Zorge met 2000 inwoners op een hoogte van 340-430 m. en ongeveer 4 km. noordelijker ligt Hohegeisz met 2250 inwoners op 640-800 m. De dalen liggen op een hoogte van 270-350 m. en de bergen zijn 550-700 m. hoog, dus een relatieve hoogte van 200-430 m. De hoogste top op Westduits gebied is de 927 m. hoge Würnberg.

Wanneer wij vanuit Zorge naar het noorden trokken, gingen wij het gebergte in. Bij sommige steile wanden kan men zien, dat het een rotsgebergte is. Als we naar het zuiden trokken eindigde het gebergte vrij plotseling en werd het landschap regelmatig golvend van vorm. Bij Walkenried, dus in de uiterste zuidoosthoek, ligt een klein gebergte, dat uit gips bestaat. Daar konden wij de gehele Dolomietenflora vinden. Aan de voet van dat gebergte ligt het Itelteich. Door het golvende landschap stroomt de Wieda, een vrij brede, ondiepe beek van 2,5 km. lengte. In deze beek komen regenboogforel en beekforel voor. Dicht bij Walkenried liggen een aantal meertjes, die zich in verschillende verlandingsstadia bevinden. De flora is zeer afwisselend; in het gebergte zelf hoofdzakelijk naaldbossen, afgewisseld door enkele loofbossen. Er zijn tamelijk veel bergweiden en vrijwel overal zijn beekjes. In het regelmatig golvende landschap vindt men veel loofbossen, afgewisseld door akkers. De zonegrens domineert echter over het gehele landschap, speciaal het waarnemingsgebied. Deze kaalgehakte strook, met dubbele prikkeldraadversperringen, waartussen houten mijnen liggen, die reeds bij een druk van 3 kg. ontploffen, heeft vooral in het begin veel offers geëist. Ongeveer 50% der mijnen is geëxploceerd, doordat het wild erop trapte. Nu zijn de dieren er enigszins aan gewend; de herten rusten overdag in de rustige bossen bij de zonegrens. Ree, hert en zwijn komen tamelijk regelmatig voor, terwijl vos minder algemeen en dus zeer zeldzaam is.

Wij zijn daar de gast geweest van de "Arbeitsgemeinschaft Walkenried der Vogelwarte Helgoland" en zijn in totaal 5 maal meegeweest om vogels te ringen. Wij hebben driemaal aan de Wieda geringd en daar in totaal 33 vogels geringd, nl. 4 ijsvogels, 11 huiszwaluwen, 4 witte en 5 grote gele kwikstaarten, 1 waterspreeuw, 1 roodborst, 1 zwartkop, 2 tuinfluiters, 1 tjiftjaf, 1 glanskop, 1 goudvink en 1 vink. Wij hebben tweemaal aan het Itelteich in hun ringstation geringd en hebben toen in totaal 423 vogels geringd, waarvan 396 binnen 12 uur. Het waren 361 boerenzwaluwen (een gevangen met Oostduitse ring), 2 oeverzwaluwen, mannetje en vrouwtje witgesterde blauwborst, 12 kleine karekieten, 4 fitissen, 8 tjiftjaffen, 13 pimpelmezen, 3 rietgorsen en 18 spreeuwen.

In 1965 verbleven A.Hartog, A.de Jong, F.de Jong en F.Vera van 14 tot 27 Juli in de Harz, in 1966 verbleven de eerste drie daar van 7

tot 19 Augustus. Beide jaren ging F. de Jong op de bromfiets en in het eerste jaar gingen de anderen op de fiets, terwijl zij in 1966 liften. Door de wijze van vervoer werden in 1965 zeer veel vogelwaarnemingen onderweg gedaan, nl. in totaal 2 haviken, 30 buizerden, 2 rode- en 6 zwarte wouwen, 4 boomvalken en zeer veel zingende putters, grauwe gorsen en europese kanaries. In 1966 werden slechts 1 havik, 9 buizerden, 14 zwarte wouwen en een hop waargenomen. Natuurlijk werden buiten deze soorten meer algemene soorten als goudvink, grauwe klauwier, geelgors en gele kwikstaart waargenomen.

In 1965 en 1966 hebben wij in de Harz de volgende 107 vogelsoorten waargenomen;

Fuut	- enkele malen waargenomen; broedt in 2 paar in de meren van het laagland.
Dodaars	- vele malen waargenomen, eenmaal 3 ad.+ 6 juv. broedt in meertjes bij Walkenried.
Blauwe Reiger	- enkele malen gezien in omgeving Walkenried.
Woudaapje	- in 1966 eenmaal waargenomen bij meertjes bij Walkenried; 1 paar broedt daar.
Ooievaar	- in 1965 ad.+ 3 juv. gezien in Hattorf am Harz; op ongeveer 20 km. van ons waarnemingsgebied.
Zwarte ooievaar	- op 18 Juli 1965 voor het eerst sinds mensenheugenis een exemplaar (juv.) in Harz.
Wilde eend.	- veel voorkomend in meertjes van laagland.
Wintertaling	- steeds een groepje van 5-10 exemplaren op meertjes bij Walkenried; broedt daar.
Slobeend	- driemaal waargenomen in 1966 op trek op meertjes bij Walkenried.
Tafeleend	- mannetje en vrouwtje enkele malen waargenomen op meertjes bij Walkenried; overzomerde daar in 1966.
Schreeuwarend	- op 16 Juli 1965 door A.Hartog en F.Vera boven een weide bij Walkenried, een vrouwtje gezien; geheel onbekend in de Harz. De vogel had lange, brede vleugels die aan de uiteinden iets afgerond waren; opvallend waren de aan de bovenkant lichte voorvleugels, die naar achteren donkerder werden; een lichte vlek op voorhoofd en schedel en een lichter gekleurd gedeelte op de ondervleugel rondom de polsen. De vogel vloog met langzame slagen en hield bij het zweven de vleugels afwisselend omhoog en omlaag. Mede door grootte en vrouwtje schreeuwarend
Buizerd	- elke dag minstens 1 ex., zeer vaak roepend en spelend.
Sperwer	- af en toe 1 ex. gezien, in totaal 4 waarnemingen in 1965 en 1966.
Havik	- in 1965 2 waarnemingen, waaronder een van 3 stootduikende juv.; in 1966 eenmaal een juv.exemplaar.
Rode Wouw	- alleen in laagland, vrij regelmatig; eenmaal ongeveer 5 minuten bij nest. In 1966 reeds weggetrokken.
Wespendief	- in 1965 3 waarnemingen, eenmaal 3 ex.; niet in 1966.
Boomvalk	- enkele malen waargenomen in 1965 en 1966.
Slechtvalk	- op 21 Juli 1965 een overvliegend exemplaar, sinds 1963 zeldzaam in Harz.
Fazant	- in laagland als jachtwild
Waterralouwen	- broedt in meertjes bij Walkenried, in 1965 vele malen gehoord. In 1966 vooral bij Itelteich gehoord.
Waterhoen	- broeden beide in meertjes bij Walkenried.
Meerkoet	

- Witgatje
 Oeverloper
- eenmaal gehoord op trek in 1965.
  - regelmatig waargenomen op trek in 1965 en 1966.
- Tureluur
 Holenduif, houtduif, tortelduif en turkse tortel
 Koekoek
 Bosuil
- eenmaal gezien op trek in 1966
  - regelmatig waargenomen
  - in 1965 en 1966 zeer zelden waargenomen.
  - tamelijk veel gehoord in 1965 en 1966, reageerden zeer snel op baltsroep.
- Ransuil
- eenmaal gehoord in 1965 tijdens nachtelijke speurtocht.
- Ruigpootuil
- op 15 Juli 1965 door A.Hartog, A. de Jong en F.Vera tijdens ochtendschemering gehoord.
- Gierzwaluw
IJsvogel
- regelmatig waargenomen in laagland.
  - in laagland vrijwel steeds te horen en te zien bij de meertjes; in 1965 en 1966 broedden er twee paar.
- Groene specht
- tamelijk veel waarnemingen, vooral in de loofbossen
- Grijskopspecht
Grote bonte specht
Middelste bonte specht
- vrij veel gehoord, vooral bij Itelteich.
  - overal veel waargenomen.
  - op 21 juli 1965 door A.Hartog en A. de Jong één exemplaar in jonge den op een bergweide.
- Zwarte specht
Veldleeuwerik
Borenzwaluw
Huiszwaluw
Oeverzwaluw
Zwarte kraai
Bonte kraai
- in 1965 en 1966 een enkele maal gehoord.
  - vele waarnemingen in 1965 en 1966.
  - vele waarnemingen in 1965 en 1966, vooral in laagland
  - tamelijk weinig in 1966 waargenomen.
  - veel gezien.
  - op 14 Juli 1965 door A.Hartog, A.de Jong en F.Vera 1 ex. overvliegend.
- Kauw
Ekster
Notenkraker
- zeer veel waargenomen, elke dag.
  - idem
  - in 1965 slechts 1 waarneming door F. de Jong in 1966 4 waarnemingen door alle drie; eenmaal 4 ex. enkele minuten na elkaar langsvliegend.
- Gaai
Koolmees
Pimpelmees
Zwarte mees
- zeer veel waargenomen, elke dag
- Kuifmees
- in 1965 en 1966 in de bergen af en toe waargenomen.
- Staartmees
Glanskop
Boomklever
Kortsnavelboomkruiper
- in 1966 een enkele maal waargenomen.
  - alleen deze is van de zwartkopmezen aanwezig
  - vele waarnemingen
  - in 1966 ontdekt doordat er een ex. samen was met een boomkruiper; daarna nog eenmaal.
- Boomkruiper
Winterkoning
Waterspreeuw
- vele waarnemingen.
  - zeer vele waarnemingen.
  - allen maar gezien in de Wieda, in 1965 alleen een juv.ex., in 1966 ook adult. Eenmaal ongeveer 5 minuten op 12 m. afstand gezien. Vrijwel alles waargenomen; het knipogen met het derde ooglid, zenuwachtig door de hielen zakken, onder water lopen en de hals strekken als een roerdomp om over een waterval te kijken.
- Grote lijster
- veel waarnemingen.

- Kramsvogel - in 1965 slechts eenmaal 1 ex. in laagland -
waargenomen, broedt daar.
- Zanglijster - veel voorkomend.
- Merel - idem
- Tapuit - eenmaal 3 exx. op Würmberg in 1965.
- Roodborsttapuit - op 21 Juli 1965, een ex.gezien in gebergte;
tamelijk zeldzaam.
- Paapje - in 1966 enkele malen gezien bij Walkenried,
broedt daar.
- Gekraagde roodstaart - verschillende malen waargenomen in de nabij-
heid der dorpen.
- Zwarte roodstaart - idem
- Blauwborst - een mannetje en vrouwtje witgesterde blauw-
borst bij Itelteich gevangen.
- Roodborst - vele waarnemingen.
- Sprinkhaanrietzanger - in 1965 gehoord bij Itelteich.
- Snor - in 1966 gehoord bij Itelteich, broedde daar.
- Kleine karekiet)
Rietzanger)
Spotvogel)
Zwartkop)
Tuinfluiter)
Grasmus)
Braamsluiper)
- veel waargenomen bij Itelteich en bij meer-
tjes Walkenried.
- tamelijk veel waargenomen, vooral in laag-
land.
- in 1966 tweemaal waargenomen bij Gips-
gebergte.
- vele waarnemingen.
- idem
- in 1965 tamelijk veel waargenomen in loof-
bossen op de berghellingen; in 1966 niet,
was vermoedelijk al weggetrokken.
- af en toe waarnemingen
- idem
- vooral in laagland en nabij dorpen
- Bonte vliegenvanger - vele waarnemingen
- Heggemus - een enkele waarneming in de loofbossen.
- Boompieper - veel waarnemingen op de bergweiden;waar-
genomen dat grauwe klauwier fel door hen
werd aangevallen.
- Witte kwikstaart - zeer veel gezien langs de beekjes.
- Grote gele kwikstaart - vrijwel iedere dag langs de beken en op de
vochtige bergweiden.
- Grauwe klauwier - langs de Wieda, op enkele bergweiden en hij
Hohegeisz verschillende waarnemingen van
gezinsverband in 1965 en 1966.
- Spreeuw - bij Itelteich een slaappleats van ongeveer
50.000 spreeuwen
- Appelvink - in 1965 in de loofbossen veel en zeer luid-
ruchtig aanwezig, eenmaal een groep van 30
ex.; in 1966 eenmaal waargenomen.
- Groenling - vele waarnemingen.
- Putter - in 1965 elke ochtend verschillehde zingende
- Sijs - ex. in 1966 weinig waarnemingen.
- Kneu - vele waarnemingen op de bergweiden.
- Europese kanarie - in 1965 vele waarnemingen; in 1966
eenmaal.
- Goudvink - in 1966 minder vaak dan in 1965; eenmaal
2 mannetjes goudvink op zes meter afstand.

- Kruisbek - in 1965 enkele malen een groepje waargenomen, vooral hoger in het gebergte.
- Vink - vele waarnemingen.
- Grauwe gors - in 1965 in laagland tamelijk veel zingend, in 1966 niet.
- Rietgors - in 1965 en 1966 vele waarnemingen bij Itelteich en bij meertjes bij Walkenried.
- Huismus - vele waarnemingen.
- Ringmus - enkele waarnemingen in 1966.

Samengesteld door A.Hartog
Admiralengracht 205 hs.
Amsterdam-^W.

AH/vDr./JA December 1966